

O‘ZLASHTIRISHI PAST BOLALAR BILAN ISHLASH METODIKASI

Farmonova Feruza
Jizzax viloyati Forish tumani
16-maktab o‘qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada boshlang‘ich ta‘lim jarayonida o‘zlashtirishi past bo‘lgan o‘quvchilar bilan ishlashning pedagogik-psixologik asoslari, ularning o‘ziga xos xususiyatlari hamda samarali metod va usullari yoritilgan. O‘zlashtirishi past bolalar bilan ishlashda individual yondashuv, differensial ta‘lim, didaktik o‘yinlar, rag‘batlantirish va zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ahamiyati ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Maqolada shuningdek, o‘quvchilarning bilimlarni o‘zlashtirish darajasini oshirishga qaratilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari, metodistlar va pedagogika yo‘nalishi talabalari uchun amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: o‘zlashtirishi past o‘quvchilar, individual yondashuv, differensial ta‘lim, pedagogik metodika, boshlang‘ich ta‘lim, motivatsiya, didaktik o‘yinlar.

KIRISH

Zamonaviy ta‘lim tizimi oldida turgan muhim vazifalardan biri har bir o‘quvchining individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda ta‘lim jarayonini tashkil etishdan iboratdir. Ayniqsa, boshlang‘ich ta‘lim bosqichida o‘zlashtirishi past bo‘lgan bolalar bilan ishlash muammosi pedagogika fanining dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Chunki ushbu bosqichda o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan munosabati, o‘qish motivatsiyasi va o‘ziga bo‘lgan ishonchi shakllanadi.

O‘zlashtirishi past bolalar bilan tizimli va maqsadli ishlamaslik ularning keyingi ta‘lim bosqichlarida ham qiyinchiliklarga duch kelishiga sabab bo‘ladi. Shu bois bunday o‘quvchilar bilan ishlashda ilmiy asoslangan, puxta metodik yondashuv zarur. Mazkur maqolada ana shu masalalar atroflicha tahlil qilinadi.

Asosiy qism

O‘zlashtirishi past bolalar tushunchasi va ularning pedagogik tavsifi

Pedagogik adabiyotlarda **o‘zlashtirishi past bolalar** deb ta‘lim dasturida belgilangan bilim, ko‘nikma va malakalarni o‘zlashtirishda muntazam qiyinchiliklarga duch kelayotgan o‘quvchilarga aytiladi. Bunday holat quyidagi omillar bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin: bilim olishga bo‘lgan motivatsiyaning pastligi; psixologik to‘siqlar (qo‘rquv,

ishonchsizlik);diqqat va xotiraning sust rivojlanganligi;oilaviy muhitning ta'limga yetarli darajada yo'naltirilmaganligi; individual yondashuvning yetishmasligi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'zlashtirishdagi muammolar vaqtida aniqlanib, to'g'ri metodika asosida bartaraf etilsa, ularning bilim darajasini sezilarli darajada oshirish mumkin.

O'zlashtirishi past bolalar bilan ishlashning nazariy asoslari

O'zlashtirishi past o'quvchilar bilan ishlash metodikasi quyidagi nazariy asoslarga tayanadi:Individual yondashuv nazariyasi

Mazkur nazariya har bir o'quvchining psixologik, intellektual va ijtimoiy xususiyatlarini hisobga olishni nazarda tutadi. Individual yondashuv orqali o'quvchining kuchli va zaif tomonlari aniqlanib, unga mos ta'lim strategiyasi ishlab chiqiladi.Differensial ta'lim nazariyasi

Differensial ta'lim o'quvchilarni bilim darajasiga ko'ra guruhlarga ajratgan holda o'qitishni tashkil etadi. Bu yondashuv o'zlashtirishi past bolalarga moslashtirilgan topshiriqlar berish orqali ularning muvaffaqiyatga erishish ehtimolini oshiradi.Faoliyatga yo'naltirilgan ta'lim

Bu nazariyada o'quvchi ta'lim jarayonining faol subyekti sifatida qaraladi. O'yin, muammo yechish, muloqot orqali bilimlarni o'zlashtirish o'zlashtirishi past bolalar uchun ayniqsa samarali hisoblanadi.

O'zlashtirishi past bolalar tushunchasi va uning pedagogik mazmuni

Pedagogik nuqtayi nazardan o'zlashtirishi past bolalar — bu ta'lim standartlari asosida belgilangan bilim, ko'nikma va malakalarni belgilangan muddatda to'liq egallay olmayotgan o'quvchilardir. Bunday holat o'quvchining intellektual imkoniyatlari pastligi bilan emas, balki turli obyektiv va subyektiv omillar bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

O'zlashtirish darajasining pastligi doimiy yoki vaqtinchalik bo'lishi ehtimoli mavjud. Masalan, o'quvchining sog'lig'i, oilaviy muammolari, psixologik holati yoki o'quv muhitiga moslasha olmasligi uning o'qishidagi muvaffaqiyatsizlikka sabab bo'lishi mumkin. Shu bois pedagogik jarayonda o'zlashtirishi past bolalarni aniqlashda ularni "qobiliyatsiz" yoki "loqayd" deb baholashdan voz kechish, balki muammoning ildizini topishga intilish muhim hisoblanadi.

O'zlashtirishi pastlikning psixologik asoslari

O'zlashtirishi past bolalar bilan ishlashning nazariy asoslarini tushunishda psixologik omillar alohida o'rin tutadi. Avvalo, bolaning bilish jarayonlari — diqqat, xotira, tafakkur va nutq rivoji ta'lim samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Agar ushbu

jarayonlardan biri yetarli darajada rivojlanmagan bo'lsa, o'quv faoliyatida qiyinchiliklar yuzaga keladi.

Masalan, diqqatning beqarorligi bolaning dars davomida mavzuga jamlanishini qiyinlashtiradi. Xotiraning sustligi esa o'rganilgan materialni eslab qolish va qayta tiklashda muammolar keltirib chiqaradi. Tafakkur jarayonlarining sekinligi sababli o'quvchi tahlil qilish, taqqoslash va umumlashtirish kabi aqliy amallarni bajarishda qiynaladi. Nutq rivojining yetarli emasligi esa o'z fikrini aniq ifodalash va tushunganini bayon etishga to'sqinlik qiladi.

Shuningdek, motivatsiya omili ham muhim ahamiyatga ega. O'qishga bo'lgan ichki qiziqishning pastligi, muvaffaqiyatsizlikdan qo'rqish yoki o'ziga bo'lgan ishonchning yetishmasligi o'quvchining faolligini pasaytiradi. Shu sababli o'zlashtirishi past bolalar bilan ishlashda ularning psixologik holatini hisobga olish zarur.

Ijtimoiy-pedagogik omillar

O'zlashtirishi pastlik faqatgina individual psixologik xususiyatlar bilan emas, balki ijtimoiy muhit bilan ham chambarchas bog'liq. Oila muhitining ta'limga bo'lgan munosabati, ota-onalarning pedagogik savodxonligi, bolaning yashash sharoiti va ijtimoiy qo'llab-quvvatlanishi uning o'qishiga katta ta'sir ko'rsatadi.

Agar oilada ta'limga yetarlicha e'tibor berilmasa, bolada o'qishga nisbatan befarqlik shakllanishi mumkin. Shuningdek, sinf jamoasidagi munosabatlar, tengdoshlar bilan muloqotdagi muammolar ham o'quvchining darsdagi faolligini pasaytiradi. Ba'zi hollarda o'qituvchi bilan o'quvchi o'rtasidagi pedagogik muloqotning yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi ham o'zlashtirishga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Didaktik asoslar va individual yondashuv

O'zlashtirishi past bolalar bilan ishlashda didaktik tamoyillarni to'g'ri qo'llash muhim ahamiyatga ega. Ta'limning tushunarliklik, izchillik, tizimlilik va faollik tamoyillari ushbu jarayonda asosiy mezon bo'lib xizmat qiladi. O'quv materialini oddiydan murakkabga qarab berish, ko'rgazmali vositalardan keng foydalanish va amaliy mashg'ulotlarga e'tibor qaratish o'zlashtirish darajasini oshirishga yordam beradi.

Individual yondashuv — o'zlashtirishi past bolalar bilan ishlashning eng muhim nazariy asoslaridan biridir. Har bir bolaning o'ziga xos qobiliyati, qiziqishi va ehtiyojlari mavjudligini hisobga olgan holda darsni tashkil etish pedagogdan yuqori kasbiy mahoratni talab etadi. Individual topshiriqlar, differensial baholash va qo'llab-quvvatlovchi fikrlar orqali o'quvchining o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlash mumkin. Pedagogik diagnostika va monitoring

O'zlashtirishi past bolalar bilan ishlash jarayonida pedagogik diagnostika muhim o'rin tutadi. Diagnostika orqali o'quvchining bilim darajasi, qiyinchiliklari va rivojlanish

dinamikasi aniqlanadi. Bu esa ta'lim jarayonini rejalashtirish va individual rivojlanish dasturlarini tuzishda asos bo'lib xizmat qiladi.

Monitoring jarayoni doimiy va tizimli bo'lishi lozim. O'quvchining kichik yutuqlarini ham e'tiborsiz qoldirmaslik, ularni rag'batlantirish orqali ijobiy motivatsiya shakllantiriladi. Bu nazariy jihatdan o'zlashtirishi past bolalar bilan ishlashning samaradorligini oshiradi.

Har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga olish, ta'lim jarayonida qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish va to'g'ri didaktik yondashuvni tanlash ushbu toifadagi o'quvchilar bilan ishlashda muhim ahamiyat kasb etadi. O'qituvchining kasbiy mahorati, sabr-toqati va pedagogik madaniyati o'zlashtirishi past bolalarning muvaffaqiyatli rivojlanishida hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi.

O'zlashtirishi past bolalar bilan ishlash metodikasi

O'zlashtirishi past bolalar bilan ishlashda quyidagi metod va usullardan foydalanish tavsiya etiladi:

Ishni boshlashdan avval o'quvchining bilim darajasi, qiziqishi va qiyinchiliklari aniqlanadi. Bu jarayonda kuzatish, test va suhbat metodlaridan foydalaniladi. Individual reja asosida ishlash Har bir o'zlashtirishi past o'quvchi uchun alohida o'quv-reja ishlab chiqish muhimdir. Rejada: qisqa va aniq topshiriqlar; bosqichma-bosqich murakkablashuv; doimiy nazorat va rag'batlantirish ko'zda tutiladi.

Didaktik o'yinlar orqali o'qitish. Didaktik o'yinlar o'zlashtirishi past bolalarning diqqatini jalb qiladi va bilimlarni osonroq o'zlashtirishiga yordam beradi. Masalan:

“To'g'ri javobni top”;

“Savol-javob zanjiri”;

“Rasm asosida hikoya tuz”.

Rag'batlantirish va motivatsiya

O'zlashtirishi past bolalarni kichik yutuqlari uchun ham rag'batlantirish ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi. Maqtov, ijobiy baho va qo'llab-quvvatlash muhim omil hisoblanadi.

Ota-onalar bilan hamkorlik-Ota-onalar bilan muntazam aloqa o'rnatish o'quvchining ta'limdagi muvaffaqiyatini ta'minlaydi. Uy sharoitida bajariladigan topshiriqlar bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, o'zlashtirishi past bolalar bilan ishlash metodikasi puxta rejalashtirilgan, ilmiy asoslangan va individual yondashuvga tayangan holda tashkil etilishi lozim. Boshlang'ich sinf bosqichida ushbu toifadagi o'quvchilar bilan samarali ishlash ularning keyingi ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatlarini belgilab beradi.

Didaktik o‘yinlar, differensial ta’lim, rag‘batlantirish va ota-onalar bilan hamkorlik orqali o‘zlashtirishi past bolalarning bilim darajasini oshirish mumkin. Shu bois ushbu metodikani amaliyotga keng joriy etish ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. Davlat ta’lim standarti. Boshlang‘ich ta’lim. – Toshkent, 2023.
3. Ishmuhamedov R.J. **Ta’limda interfaol metodlar.** – Toshkent: Fan, 2021.
4. Karimova S.H. **Pedagogik texnologiyalar asoslari.** – Toshkent, 2020.
5. Qodirova F.R. **Boshlang‘ich ta’lim metodikasi.** – Toshkent, 2019.
6. Vygotskiy L.S. **Psixologiya razvitiya rebenka.** – Moskva, 2018.